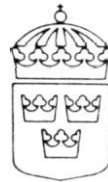

Motion till riksdagen

1988/89:Jo803

av Elving Andersson och Rune Thorén (båda c)
Havsmiljön i Skagerrak och Kattegatt, m.m.

Mot.
1988/89
Jo803-807

Den aktuella miljösituationen i hela Nordsjön och framför allt i Skagerrak och Kattegatt är mycket allvarlig. Döda havsbottnar, giftiga algbloomningar, övergödning och syrebrist är exempel på denna situation. Under hösten 1988 har viktiga delar av Kattegatt drabbats av akut syrebrist. Konsekvenserna för fisket har varit stora. Bottenlevande fisk som t.ex. torsk, rödspätta och vitling har antingen dött eller flytt från området. Havskraften har med all sannolikhet dött i de aktuella områdena.

Miljöproblemen i Västerhavet är inte nya, utan har uppträtt under flera år. Efterhand förvärras situationen och regeringen tycks inte inse allvaret, eftersom inga kraftfulla åtgärder vidtas.

Internationellt problem

Haven har länge betraktats som gigantiska soptippar. Inte minst gäller detta Nordsjön.

Föreningarna i Nordsjön kommer från många olika håll. Föreningar från Östersjön förs norrut med strömmarna och de kraftigt förorenade floderna Elbe och Rehn i Västtyskland är andra föroreningskällor. Därtill kommer oljespill och andra utsläpp från oljefälten i Nordsjön. Tungmetaller och kemikalier släpps ut i stora mängder från industrier i bl.a. England. Radioaktiva utsläpp från den stora nukleära anläggningen Sellafield vid Irländska sjön har lett till att forskare kunnat påvisa förhöjda radioaktiva värden i både vatten och fisk utanför den svenska västkusten. Till detta kommer urlakning av kväve från jordbruksmarken. Luftföreningarna påverkar också havet. I vissa områden kommer så mycket som 25 % av föreningarna via luften. Här är det främst biltrafiken som svarar för de största utsläppen.

Under 1985 hamnade 2 860 000 ton industriavfall i Nordsjön, varav 1 900 000 ton var syror av olika slag, 1 700 000 ton annat flytande avfall och 260 000 ton luftföreningar. Av detta industriavfall kom ca 50 % från England och 34 % från Västtyskland. Till detta kommer 5 milj. ton rötslam och 116 000 ton olja.

Som dessa fakta visar är det nödvändigt med samordnade internationella åtgärder för att man skall kunna lösa problemen.

För närvarande finns det tre olika kommissioner som arbetar var för sig mot utsläpp till lands och till sjöss och mot dumpning. Det behövs en bättre samordning av de insatser som görs, liksom av de ytterligare insatser som

behöver göras. Därför bör en Nordsjökommission inrättas, liknande den kommission som finns för Östersjön, där samtliga berörda nationer deltar.

Riksdagsmajoriteten har vid tidigare tillfällen tillstyrkt sådana krav, trots ihärdigt motstånd från socialdemokraterna. Men såvitt oss är bekant har regeringen ännu inte tagit några sådana initiativ. Det finns därför anledning för riksdagen att återigen besluta uppdra åt regeringen att ta initiativ för bildande av en Nordsjökommission, och att detta måste ske med största skyndsamhet.

Beträffande de radioaktiva utsläppen från Sellafield är dessa av så allvarlig art att Sverige bör kräva av England att anläggningen omedelbart stängs och att ett saneringsarbete inleds.

De svensk-norska gränsvattnen

Vattenkvaliteten i norra Bohusläns kustområde försämras drastiskt. Detta är till stor del beroende på utsläpp från norska sidan.

Även om betydande förbättringar har kunnat konstateras i Idefjorden genom det åtgärdsprogram som sattes in i mitten av 1970-talet, är situationen nu återigen alarmerande. Fortsatta åtgärder är därför nödvändiga.

Den största föroreningskällan är dock Glomma, som är Norges längsta och mest vattenförande älv. Glomma kan liknas vid en jättelik kloak. Traförädlingsindustri, kemisk industri, livsmedelsindustri och andra verksamheter svarar för stora utsläpp av tungmetaller, syror, oljor, organiskt material och närsalter. Till detta kommer kloakutsläpp från tiotusentals människor som går i stort sett orenat ut i älven. Undersökningar av "Norsk Institutt for vannforskning" har klarlagt att ett ca 30 kvadratkilometer stort område i och utanför Glommans mynning är starkt förorenat, och ett ännu större område är klart påverkat.

Sverige måste agera mycket kraftfullt för att få Norge att vidta kraftfulla och snabba åtgärder för att minska utsläppen i de svensk/norska gränsvattnen.

Nordisk handlingsplan

Den handlingsplan som de nordiska miljöministrarna kunnat enas om är klart otillräcklig. Sverige bör därför ta initiativ till en utvecklad och mer långtgående nordisk handlingsplan för att begränsa utsläppen av miljökadliga ämnen.

I samband med den s.k. Nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning inrättades en särskild låneordning i nordiska investeringsbanken, främst avsedd för investeringar i vägar och järnvägar. Vi anser att denna låneordning även bör kunna utnyttjas för viktiga miljöinvesteringar. Ett lämpligt område är i så fall det för Sverige, Norge och Danmark gemensamma vattenområdet Skagerrak-Kattegatt.

Ansvaret för föroreningarna är olika fördelat mellan de berörda länderna. När det gäller de direkta utsläppen i havet kan dessa lätt hänföras till respektive nation. Däremot är effekterna av förbränning av fossila bränslen, utlakning av näringsämnen och tungmetaller och utsläpp från trafiken många gånger sådana att de inte direkt kan härledas till företag eller nation.

Kostnaderna för reningsanläggningar skall naturligtvis bekostas av respektive förorenare. Men det finns även motiv för gemensamma ekonomiska åtaganden. Dit hör tillräckliga resurser för att kunna genomföra ett effektivt forskningsprogram, upprättande av målsättning för miljöåtgärderna, program för reningsanläggningar och restriktion för näringsverksamhet.

Vi vill därför föreslå att Sverige tar initiativ till ett utökat och långtgående gemensamt program för förbättring av vattenkvaliteten i Skagerrak-Kattegat. Det är viktigt att ett sådant program får erforderliga resurser så att underlag för beslut kan tas fram på kort tid samt att det därefter finns finansieringsmöjligheter för nödvändiga investeringar och andra åtgärder. Vi föreslår därför att den speciella låneordningen i nordiska investeringsbanken utnyttjas för detta ändamål.

Naturvårdsverkets aktionsplan mot havsföroreningar

Regeringen tillsatte i augusti 1986 en aktionsgrupp mot havsföroreningar som redovisade en aktionsplan i maj 1987. I denna aktionsplan lämnas många viktiga förslag till åtgärder. Det är av största vikt att förverkligandet av aktionsplanen genomförs med största skyndsamhet.

I aktionsplanen anförs bl. a.: "En åtgärdsstrategi måste därför utgå från att alla stabila organiska ämnen, som tillverkas av människan och som släpps ut i miljön, kan ge upphov till miljöproblem under förutsättning att de är tillräckligt motståndskraftiga mot naturens nedbrytningsmekanismer. Det motsatta synsättet – att även stabila organiska ämnen skall anses utgöra en miljörisk först sedan det bevisats – medför att många kommande miljöproblem hinner utvecklas allt för långt innan de upptäcks. Detta leder i sin tur till att miljöskyddsarbetet även i framtiden kommer att vara återställande i stället för förebyggande."

Detta är ett synsätt som vi delar till fullo och som bör prägla miljöarbetet.

I den nämnda planen nämns inledningsvis ett antal intressenter som har anspråk på havet. Av dessa är fisket och havsbruket de enda som utnyttjar havets biologiska produktion. Att även fortsättningsvis kunna bruka havet som en mycket viktig producent för viktiga livsmedel och för den rekreation som fritidsfisket utgör, borde därför vara det viktigaste motivet för renare hav. Människan som "toppkonsument" i näringskedjan är i en riskposition i fråga om många av de föroreningar som tillförs havsmiljön.

Det bör därför i det fortsatta arbetet, mer än vad som är fallet i aktionsplanen, knytas an till föroreningarnas direkta betydelse för inverkan på fisk och skaldjur.

I aktionsplanen framhålls också allvaret i fråga om de persistenta ämnena. När det gäller åtgärder mot dessa beständiga ämnen anlägger man emellertid ett alltför långt tidsperspektiv. Sett till det relativt snabba program som föreslås i fråga om åtgärder mot övergödning framstår åtgärderna mot utsläpp av stabila ämnen som oacceptabelt långsamma. Snabbare åtgärder bör därför vidtas.

Vår kunskap när det gäller havsmiljön och olika orsakssamband som påverkar densamma är bristfällig.

Det gångna årets drastiska men till delar väntade händelser som algblomning och säldöd har på ett klart sätt accentuerat vår bristfälliga beredskap att hantera och utnyttja i viss mån förutsägbara miljöhändelser. Forskarna har sedan tidiga 70-talet påtalat detta och ideligen äskat medel men med ringa framgång.

Efter olika regeringsföreträdares uttalanden, bl.a. miljöministerns, under valrörelsen var förhoppningarna stora att nu äntligen skulle havsmiljöforskningen tilldelas erforderliga resurser. Besvikelsen blev därför mycket stor när budgeten presenterades och anslaget till åtgärder mot havsmiljön räknats upp med endast 1,5 milj. kr.

Detta är som ett slag i ansiktet på många forskare och andra miljöengagerade människor, som lägger ned ett fantastiskt arbete, till stor del ideellt. Behovet av en ökad svensk havsmiljöforskning är både stort och väldokumenterat och en prioritering av forskningsinsatser till detta område är därför nödvändig.

Regeringens och riksdagens satsning på algblomning och säldöd förra året skedde med tyngdpunkt på miljökontrollen och var en kortsiktig lösning, där det dock glömdes att laboratorieaktiviteter också förutsätter lokaler.

Den påbörjade förstärkningen av forskartjänsterna kan till fullo utnyttjas och bli effektiv först när lokalfrågan löses hos de institut vars fältstationer kräver upprustning, nämligen Göteborg (Kristineberg) och Stockholm (Askö).

Kristinebergs marinbiologiska station (KMBS) saknar främst laboratorielokaler för experimentell verksamhet men även instrument- och kontorsutrymmen. I samband med samverkan mellan Göteborgs universitet och Vetenskapsakademien om utnyttjande av KMBS som fältstation för det marina baslaboratoriet ökar kravet på utökade laboratorielokaler kraftigt med ökad personal och flera forsknings- och undersökningsprojekt. I ett första skede beräknas kostnaderna för en tillbyggnad till 12 milj. kr.

Askölaboratoriets fältstation på Askö saknar i första hand möjligheter till långtidsexperiment med algsamhällen och fiskpopulationer under kontrollerade betingelser. Ett professionellt akvariesystem har inte kunnat erhållas i brist på medel. Delar av lokalerna hotas att dömas ut. Detaljerade planer på en ersättningsbyggnad existerar sedan flera år men vilar på grund av brist på medel. Tillbyggnadskostnaderna är uppskattade till 6 milj. kr.

Dessa båda projekt ingår i UHÄ:s förslag till organisation av marina institut under etapp 1. Om inte dessa förslag kan realiseras innebär det dels en försening av uppbyggnaden med minst ett år i ett läge då det är av största vikt att verksamheten snabbt kan börja fungera tillfredsställande, dels att nödvändiga laborariestudier av kustområdenas näringsbalans och biologiska dynamik ej kan utföras.

Riksdagen bör därför anslå medel till dessa båda objekt.

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående svenskt initiativ för bildande av en Nordsjökommission,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående stängning av upparbetsanläggningen Sellafield i England,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående miljösituationen i de svensk/norska gränsvattnen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett svenskt initiativ till ett gemensamt nordiskt program för miljöförbättringar i Skagerrak-Kattegatt och att för detta ändamål utnyttja den speciella låneordningen i nordiska investeringsbanken,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående naturvårdsverkets aktionsplan mot havsföroreningar,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående prioritering av svensk havsmiljöforskning,^{1]}

[att riksdagen anslår ytterligare 18 milj. kr till UHÄ, utöver regeringens förslag för till- och utbyggnad av Kristinebergs marinbiologiska station och Askölaboratoriet.^{1]}

Stockholm den 23 januari 1989

Elving Andersson (c)

Rune Thorén (c)